

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1941

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

38 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 38

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΑΥΤΙΣΜΟΣ

« Σύντομη και γενική γνώμη » (1) για τὸν Παπαδιαμάντη, τριάντα τώρα χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του, ἔπρεπε, νομίζω, νὰ δώσῃ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινά, ἐκεῖνο ποῦ δὲ γράφει. Τὸ πολὺ καὶ οἱ φωτισμένοι κριτικοί, οἱ ἀντικειμενικοὶ ἔτι οἱ ὀπωσδήποτε ὁμότεχνοί του. Αὐτοὶ κρίνουνε σύμφωνα μ' ἐκεῖνο ποῦ ἀγαπᾶνε, καί, ἂν ποῦνε τίποτα καλὸ, αὐτὸ θάναί συμβατικόν. Γι' αὐτὸ γράφω ἐδῶ κάτι «καίρια», ὅσο καὶ παλιά ἀναθυμιάτά μου.

Εἶχα πρωτοδεῖ τὸν Παπαδιαμάντη στὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλά, τὸν Αὐγουστο τοῦ 1889, νεανίας τότε ἐγώ, στὴν ἀρχὴ τῆς βόξας του ἐκεῖνος, ἂν καὶ δουλευτῆς μεταφραστής. Μὲ γοήτευε βέβαια τὸ παρδαλό του ὕφος, καὶ στὰ μεταφράσματα καὶ στὰ πρωτότυπα, ὅλα «κατὰ παραγγελίαν», διηγήματά του προσκλινόμουν ἐμπρὸς του μὲ σεβασμὸ, μὲ δέος ἂν θέλετε, δὲν τὸν ἀγαποῦσα ὅμως. Ἀγαποῦσα τὸν ποιητὴ ποῦ μ' ἔνα κριτικὸ του σημεῖωμα στὴν ἴδια τὴν «Ἐφημερίδα» λίγους μῆνες πρωτίτερα (εἶμουν ἀκόμα στὴ Σμύρνη) γιὰ τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη (τὸ διάβασα πολὺ κατόπιν αὐτό), ναί, ἀγαποῦσα τὸν Παλαμά, ποῦ μοῦ ἀνοίξε τὰ μάτια καὶ μ' ἔκαμε νὰ σκίσω καὶ νὰ σκορπίσω, κατὰ τὸ 1890, στὰ νερά τῆς Σαλαμίνας τὴ «Σαμφώ», μελόδραμα τοῦ Πατσίνη, μεταφρασμένο δυὸ χρόνια πρωτίτερα μὲ τὸν ἀρχικὸ του ρυθμὸ καὶ μὲ στίχους σὰν αὐτοῦς: «Τὴν καρδίαν μου ἐδόνει — ἡ φωνὴ τῆς ἡ γλυκεῖα...»

Γι' αὐτὸ καὶ μοῦ μένουν ἀνεξίτηλα στὴ μνήμη τὰ ἐπιγραμματικὰ ποῦ εἶπε, τριάντα τόσα χρόνια ἀργότερα, στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ Ἐλευθερουδάκη (βλέπω ἀκόμα καὶ τὴ στάση καὶ τὴν ἀναντίρρητη χειρονομία του) ὁ σοφὸς Γερμανοέλληνας Γουλιέλμος ὁ Μπάρτ, φανατικὸς ὁ ἴδιος φίλος τῆς «κεκαθαρμένης»:

— Δὲ θάρῃσῃ ὁ καιρὸς, ποῦ γιὰ νὰ διαβάξεται ὁ Παπαδιαμάντης, θὰ χρειαστῇ νὰ ἐκδοθῇ μεταφρασμένος...

« Αὐστηρὸς κριτικὸς στὸν ἑαυτὸ σου νᾶσαι » — ἀφορίζει ὁ Μπουαλώ. Καὶ βέβαια, ἔτσι ἔκρινε τὸν ἑαυτὸ του ὁ Παπαδιαμάντης, ἕνα ἢ δυὸ χρόνια μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1897, ὅταν ἡ βιωτικὴ περιπέτεια μ' ἔφερε, μεταφραστὴ ἀναπληρωτῆ του, στὴν «Ἀκρόπολη». Ἐνα δειλινὸ μὲ φώναζε στὸ Σύνταγμα γιὰ νὰ μοῦ δείξῃ, στὸ φύλλο

τῆς ἡμέρας, ἔν' ἀπὸ τὰ ξένα περίεργα ποῦ τόσο ἀρέσανε στὸ Γαβριηλίδη:

— Ἐσὺ βέβαια τὸ σκάρωσες αὐτό... Ἄ, ἐσεῖς οἱ νεώτεροι! Ἐμεῖς οἱ παλαιότεροι (Σημ. δική μου: τὸ «ἐμεῖς» pluralis majestatis) δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ καταφέρουμε.

Ἴσως... Γιατί ἐκεῖνο τὸ αὐτὸ εἶτανε ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοση ἐνὸς ξένου στιχουργικοῦ «παιγνίου», ὅπου ἔπρεπε νὰ συμπέσουνε στίχος, ρυθμὸς, ρίμα, μὲ τὴ σηματικὴ ἀπεικόνιση τῆς ἔννοιας, — παιγνιδάκι αὐτὸ γιὰ τὸν ἀσήμαντο, ποῦ τὸν εἶχε ὁμως μυσήσει, «πρόσηβον ἔτι», στὰ στιχουργικὰ καὶ μετρικὰ, ἀρχαῖα καὶ νέα, ἕνας Ματθαῖος Παρανίκας.

Καί, ἀκόμα βεβαιότερα, ὁ ἴδιος ἀφορισμὸς γιὰ τὴν αὐτοκρισία τὸν ἔσερνε νὰ μοῦ πῇ, ἔν' ἄλλο δειλινὸ, ἀπέξω ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ Ἐκκλησίαν, μὲ ἱερὴν ὅσο καὶ δικαιολογημένη ὀργή:

— Τί πάθανε οἱ ἔφημερίδες; Τί εἶν' αὐτὰ τὰ λιβανίσματα γιὰ τὸν ἄλλον; Ξέχασε ὁ Γαβριηλίδης τί μοῦ ἔλεγε γιὰ κείνον, καὶ τί ἔγραφε γιὰ μένα; Ζῶ ἀκόμα ἐγώ.

Ὁ «ἄλλος» εἶταν ὁ «ἄλλος Ἀλέξαντρος», ὁ Μωραϊτίδης, — ποιὸς τὸν ἐξισῶνει μὲ τὸν Παπαδιαμάντη τώρα; — καὶ στὰ λιβανίσματα, δὲ θυμοῦμαι μὲ ποιὰν ἀφορμὴ, εἶχε δώσει τὸ σύνθημα ἡ «Ἀκρόπολη», καὶ ἀκολουθοῦσε ὁ ἔντυπος χορὸς.

Ἀκολουθῶ κ' ἐγὼ μ' ἄλλο ἕνα καὶ πικρὸ μοῦ ἀναθύμημα: — Εἶχα στὴν κατοχὴ μου ἀπάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια, ἀγορασμένο ἀπὸ τὸ μαγαζὶ ποῦ ξεπουλοῦσεν ὄσα βιβλία δὲ χρειαζότανε πιά ὁ Γαβριηλίδης, ἕνα ἀγγλικὸ μυθιστόρημα, «The Bondman» τοῦ Χώλλ Καίην, χωρὶς νὰ βρῶ καιρὸ νὰ τὸ ἀνοίξω κάμ. Ὁ τίτλος τοῦ μ' ἔκαμε, ὅταν ἔμεινα τέσσερις μέρες σὲ ἀπόλυτην ἀκίνησιαν, μὲ τὰ χιόνια στὴν Πόλη, ἀπὸ ἕνα κακὸ «ἐξάρθρημα», νὰ πιάσω νὰ τὸ διαβάσω. Ἀνοίγω, καὶ πέφτουν ἀπὸ μέσα δέκα χειρόγραφα τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ ἄλλο ἕνα μὲ τρεῖς ἀράδες, τὴν τρίτη μὲ τὴ στερνὴ λέξη μισογραμμμένη: «— Πάρτε το, εἶπε καὶ ἔρ—». Πρῶτα διάβασα τὰ χειρόγραφα (τὰ ἔχω φυλάξει). Ὁ τίτλος λαμπρὰ ἑλληνισμένος: «Ὁ Σκλαβωμένος», ὅμως τὸ ρητὸ ποῦ εἶχεν ἀποκάτω: «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω» μὲ μιά ἀνακρίβειαν: ὁ μεταφραστὴς προσθέτει: «Παλαιὰ Διαθήκη», ἐνῶ τὸ πρωτότυπο δὲν ἔχει παραπομπή, καὶ τὸ ρητὸ, ἔτσι κατὰ γράμμα, δὲν εἶναι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρὰ τοῦ Παύλου (Ρωμ. ιβ' 19 καὶ Ἐβρ. ι' 30). Ὅλα τὰ παρακάτω μὲ ἀνάλογη «με-

(1) Ἀπάντησις σὲ σχετικὴ πρόσκλησις τῆς «Νέας Ἐστίας».

ταφραστική άδεια» και γοητευτική άτημέλεια. Και στο δεύτερο χειρόγραφο — χαλασιά μου! — ένας σπουδαίος μαργαρίτης. Ὁ Δανιμαρκέζος τὴν πατρίδα κυβερνήτης ἐνὸς ἀρματωμένου ἀγγλικοῦ ἱστιοφόρου, στὴν ἀρχὴ τοῦ 10' αἰῶνα, *hat violated his English letters of marque* (= εἶχε καταπα-

τήσει τὸ ἀγγλικὸ του δίπλωμα καταδρομῆς), γιὰ ναὺτομολήση στὴ Δανία, ἐνῶ ἡ μετάφραση ἔλεγε: «εἶχε παραβιάσει... τὰς σφραγισμένας ἀγγλικὰς ἐπιστολάς».

Ἄδικῶ τάχα τοὺς δυὸ μας, Ἐκεῖνον καὶ τὸν ταπεινὸν ἐμένα, ἐπιγράφοντας τὰ παραπάνω «Κριτικὴ καὶ Περιαυτισμός»;

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

★

Ἦξεύρω ὅτι οὐδεὶς τολμᾷ ποτε ν' ἀτενίσῃ ἐντὸς ἑαυτοῦ, ὡς εἰς βαθὺ καὶ ἀπύθμενον φρέαρ, πρὸς ὃ ἱλιγγιᾷ ἡ ὄρασις. Κατοπτρίζεσθε μᾶλλον ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ πλησίον καὶ εὐλόγως πράττετε.

**

Ζητεῖτε ἠθικὰ βιβλία; ἀλλὰ ποῦ θὰ εὑρητε τὴν ἠθικὴν; ... Οὐδὲν ἄλλο εἴμεθα ἢ Ἦχώ! Προτιμᾶτε τοὺς φαρμακεῖς, τοὺς παρασκευάζοντας ὑμῖν πρὸς σιτισμὸν τὰς ἰδίας ὑμῶν κακίας, τὰ ἴδια ὑμῶν πάθη κεκοσμημένα; Προτιμᾶτε τὴν ἐποποιῖαν τῶν κοινωνικῶν βδελυρῶν καὶ ἀσχορημάτων ἢ τὸν σατυρισμὸν αὐτῶν; Εἰς μάτην θέλομεν περιμένει τὴν ἀπάντησίν σας περὶ τούτου. Αὕτη δὲν θὰ εἶναι ὀριστικὴ. Διὰ τοῦτο θέλομεν ἐξακολουθήσει τὴν εἰμαρμένην ἡμῶν καὶ κοπιώδη πεζοπορίαν.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ